OLOF HALLONSTEN

Järnburen smids på nytt.

Ett klassiskt sociologiskt perspektiv på new public management och dess konsekvenser

The iron cage reforged. A classical sociological perspective on New public management and its consequences.
New public management (NPM) is a prevalent feature of current sociological study of work life and society, but attempts to give the concept theoretical consistency are scarce. In this article, NPM is placed in a longer historical perspective that includes the rationalization and "disenchantment" of modern society. The impact of NPM on work life and society is discussed with the help of classical sociological theory that characterizes society as composed of value spheres with internal lawful autonomy (*Eigengesetzlichkeit*). This idea originated with Max Weber and was developed within sociological functionalism, and by Jürgen Habermas. In this article it is used together with latter-day critique against the management of professional activities that partly conflicts with the particularity of professions, which can also be understood as *Eigengesetzlichkeit*. By applying this framework, the article discusses the conflict that arises when NPM meets society's value spheres, especially professions. The ambition is to explore the potential of using classical sociological theory to analyze a contemporaneous and controversial subject.

Keywords: New public management, professions, Weber, Habermas, managerialism

REFORMERNA SOM BRUKAR kallas *new public management* (NPM) och som i korta drag innebär att kundorientering och marknadslogik görs till mall för organisering av offentliga välfärdstjänster har fått iögonenfallande konsekvenser i Sverige, främst inom vård och skola (se t.ex. Bornemark 2020; Hjärpe 2020; Meijling 2020). De kan sättas i samband med en längre och mer övergripande samhällsutveckling mot allt större likriktning, vilken begränsat samhällets institutionella pluralism och försvagat professioners egenart och självorganisering.

Max Webers berömda beskrivning av samhällets modernisering som ”avförtrollning” (*Entzauberung*) rymmer mer än bara mänskligheten frigörelse från vidskepelse och religiös doktrin och dess bemästrande av naturen. Weber identifierade en samhällsutveckling som innebar stora tekniska och sociala framsteg, men också risker och oönskade konsekvenser på individ-, gemenskaps- och samhällsnivå. Jürgen Habermas tog fasta på Webers beskrivning av denna historiska tendens och analyserade hur

https://doi.org/10.37062/sf.59.22467
Sociologisk Forskning, årgång 59, nr 1–2, s. 31–53.
Licens: CC BY-NC-ND 4.0. © Författaren. ISSN 0038-0342, 2002-066X (elektronisk).

”obalanserad rationalisering” av samhället fick marknadsekonomins ideal och den byråkratiska myndighetsutövningen att ta över andra samhällssektorer och livsområden och göra dem ”genomförvaltade” (Habermas 1981a:258–259; Habermas 1988:158).

Denna artikel diskuterar det organisationssociologiska antagandet att arbetsliv och professionella verksamheter genomgick en rationalisering och likriktning som en del av det moderna samhällets utveckling. Artikeln argumenterar för att denna utveckling har fortsatt och eventuellt förstärkts genom de politiska reformer av offentlig sektor som brukar kallas NPM. Diskussionen är teoretiskt orienterad och söker kombinera klassisk sociologisk teori med senare kritisk analys av styrning och ledning i organisationer utifrån fyra teoretiska utgångspunkter: för det första Webers teori om moderniteten, och särskilt idén om samhällets ”värdesfärer”, som är en outvecklad del av hans sociologi men som kan tjäna som sammanhållande länk i makrosociologiska arbeten med funktionalistisk prägel och vars användbarhet som analytiskt verktyg är underskattad; för det andra Habermas tolkning av Weber och hans viktiga användning av rationaliseringsbegreppet och idén om värdesfärer i hans analys av det sena 1900-talets samhällsutveckling; för det tredje kritiken av *managerialism* som ideologisk doktrin inom styrning och ledning av allt större delar av arbetsliv och samhälle hos brittiska och amerikanska organisationssociologer och organisationsteoretiker; och för det fjärde den professionssociologiska teoriutveckling som i viss likhet med Webers värdesfärsbegrepp (men utan direkt hänvisning till detta) beskriver *den professionella logiken* som egenartad och avgränsad från (bland annat) ekonomisk och byråkratisk logik.

Artikeln avslutas med den delvis normativa slutsatsen att konsekvenserna av NPM inom organisationer, och särskilt med tanke på professioner och deras logik, kan förstås som en *hyperrationalisering*. Argumentet vilar på den nyinstitutionella organisationsteorins begrepp ”rationalitetsmyter”, som är ett medel för organisationer och professionella verksamheter att etablera och bibehålla social legitimitet genom att kopiera synbart gångbara strukturer och modeller inom de fält där de verkar. Artikeln lanserar begreppet hyperrationalisering för att pröva dess giltighet och användbarhet och konstaterar med stöd i den nyinstitutionella organisationsteorin (och särskilt dess mest kända urkund DiMaggio & Powell 1983) att den innebär en ny weberiansk ”järnbur” eller att samma ”järnbur” smids om under senmoderna villkor.

Argumentet kan sammanfattas på följande sätt: I arbetsliv och samhälle finns en potentiell mångfald av verksamheter som är ändamålsenligt organiserade och styrda med utgångspunkt i professionalitet, yrkesskicklighet (*craftsmanship*), värderingar och andra personliga och kollektiva drivkrafter. I konflikt med dessa står en likriktning av arbetsliv och socialt liv i enlighet med förment rationalisering och effektivisering utifrån en begränsad och kortsiktig förståelse av måluppfyllelse som utgår från mätbarhet och standardisering, och som särskilt tagit sig uttryck i det som kallas NPM. Denna konflikt mellan å ena sidan pluralism och egenart och å andra sidan standardisering och rationalisering är central för att förstå organisationer i dag. Men konflikten kan också kopplas till en längre historisk utveckling som har med själva den sociologiska innebörden av moderniteten att göra. Artikeln är ett teoretiskt och delvis normativt

bidrag till en djupare förståelse av NPM och dess konsekvenser med hjälp av numera klassiskt men i Sverige relativt undanskymt tankegods från Weber och Habermas i kombination med sentida organisationssociologisk teori. Artikeln försöker att så noggrant som möjligt (inom ramen för en översiktlig artikel) redogöra för de centrala idéerna i de teorier som åberopas i ett försök att påvisa deras relevans och tänkvärdhet. Artikelns övergripande syfte är nämligen att utforska hur en historiskt präglad (klassisk) sociologisk analys kan bidra till den samhällsvetenskapliga debatten i ett aktuellt och kontroversiellt ämne, eller annorlunda uttryckt att försöka visa att delar av den klassiska sociologin är relevant som analysverktyg också i dag.

Samhällets värdesfärer

I sin opretentiösa men fascinerande ”mellanreflektion” (*Zwischenbetrachtung*) mellan avsnitt 2 och 3 i sina samlade uppsatser i religionssociologi (*Gesammelte Aufsätze zur Religionssoziologie*) lanserar Max Weber sin idé om sex ”värdesfärer” (*Wertsphäre*) eller ”levnadsordningar” (*Lebensordnungen*) som bildar det moderna samhället och som har utvecklats som ett led i dess modernisering och rationalisering (Weber 1996[1920]).[1] Schemat med sex sfärer är avsett att vara ett ”idealtypiskt orienteringsmedel” för analys av hur religionen (som är en av sfärerna) ändrar karaktär under moderniteten och därmed hamnar i konflikt med andra delar av samhället, representerat av de övriga fem sfärerna – ekonomi, politik, estetik, erotik och den intellektuella sfären. Sfärerna har alla en ”inre lagbunden autonomi” (*Eigengesetzlichkeit*)[2] vilket skapar ömsesidiga spänningar mellan dem. Den ekonomiska sfären karaktäriseras av marknadstransaktioner som regleras av pengar, ”det mest abstrakta och ’opersonliga’ som finns i människans liv”. Den politiska sfären styrs av regulativ och byråkratisk auktoritet och har som mål att ”upprätthålla (eller förändra) den inre och yttre maktfördelningen” genom ”monopol på legitimt bruk av våld”. De estetiska och erotiska sfärerna utgör konkurrerande, sekulära alternativ till religiös frälsning och distraktioner från samhällets rationalisering, och den intellektuella sfären utgör det enda sättet att bygga en världsåskådning som vilar på rationell, empirisk kunskap, vilket ger den en särställning i världens avförtrollning (Weber 1996[1920]:79, 83, 92, 96, 105). Värdesfärernas respektive *Eigengesetzlichkeit* kan förstås som ett resultat av deras kontinuerliga rationalisering, vilket innebär att de olika sfärerna ger uttryck åt *olika sorters rationalitet*, och som Habermas senare konstaterade kan de därför uppfattas som ”irrationella” från varandras respektive synpunkt (Habermas 1981a:258). Det är rimligt att sortera värdesfärerna i olika kategorier på basis av Webers välkända former av rationalitet

1 Den svenska översättning som finns att tillgå omfattar endast inledningen *(Einleitung)* och mellanreflektionen *(Zwischenbetrachtung)* av *Gesammelte Aufsätze zur Religionssoziologie*. Originalet i sin helhet finns i Weber 1920.

2 ”Inre lagbunden autonomi” är Agne Lundquists översättning, och kan upplevas som tautologisk, eftersom en autonomi knappast kan vara yttre. Tydligt är att begreppet är svårt att översätta till både svenska och engelska (för en längre diskussion om detta, se Hallonsten 2020:36–37) och det kommer hädanefter att användas oöversatt.

(även om han själv inte gör så i *Zwischenbetrachtung*): de ekonomiska och politiska sfärerna är målrationella (eller instrumentellt rationella; det oöversatta begreppet är *Zweckrational*) och begrips därför utifrån (förväntade och beräknade) konsekvenser av handlande och organisering, medan de andra är värderationella (*Wertrational*) och alltså i sig själva anses producera eller reproducera vissa värden.

Weber motiverar heller aldrig vare sig i *Zwischenbetrachtung* eller i något annat sammanhang varför han pekar ut just dessa sex sfärer. Weberkännare har konstaterat att framställningen av värdesfärerna är ”förvånansvärt nonchalant” (Oakes 2003:29) och spekulerat i om det ligger någon slags oredovisad empiri bakom, eller om beskrivningen av värdesfärerna i stället ska ses som ett ideologiskt ställningstagande (Brubaker 1984:82–83). Andra har menat att den omständigheten att de ekonomiska, politiska, religiösa och intellektuella sfärerna är ganska omfångsrikt studerade i Webers övriga arbeten, medan han nästan inte ägnar någon uppmärksamhet alls åt de erotiska och estetiska sfärerna, bör tas till intäkt för att de sistnämnda är mindre viktiga och att de fyra andra ska anses utgöra en kärna i Webers sociologi, till vilken man kan foga ett obestämt antal andra sfärer beroende på perspektiv och förklaringsambition (Schroeder 1992:32; Schluchter 1992[1979]:39–81). Det tycks råda visst samförstånd om att det inte är lämpligt att försöka åstadkomma en slutgiltig klassificering av värdesfärer eller en slutgiltig och universell definition av essensen hos någon av dem, utan att idén om värdesfärer i stället, med benäget stöd av Webers metodologiska uppsatser, bör användas som ett ”flexibelt heuristiskt verktyg” (Terpe 2020:24).

De många oklarheter som råder kring värdesfärerna har också fått Weberkännare att konstatera att deras sociologiska status är ”oklar” (Swedberg & Agevall 2016[2005]:369), och att typologin i sig till och med är ”fundamentalt asociologisk” (Martin 2003:20). Icke desto mindre menar vissa att värdesfärerna och deras *Eigengesetzlichkeit* är ett av Webers främsta bidrag till sociologin (Scaff 1989:91–92), att de kan användas för att skapa sammanhang i Webers sociologiska gärning (Alexander & Giesen 1987:16; Swedberg & Agevall 2016[2005]:165), att de bör betraktas som Webers ”verkliga prestation” (Münch 1988[1982]:488), och att den lite märkliga *Zwischenbetrachtung* är en av Webers ”viktigaste och mest spektakulära essäer” (Swedberg & Agevall 2016[2005]:399).

Även om idén om värdesfärerna är outvecklad som teoretiskt ramverk i Webers egna arbeten, så finns mycket annan samhällsvetenskap som stödjer den grundläggande tanken och ger anledning att lyfta fram värdesfärer som en teoretisk utgångspunkt för sociologisk analys. Enligt en tolkning, främst företrädd av Münch (1988[1982]), kan Webers värdesfärer tjäna som sammanhållande länk eller ram för den annars ganska spretiga sociologiska differentieringsteorin. På 1800-talet präglades makrosociologin av en av naturvetenskapen starkt inspirerad syn på samhället som organism, med ett antal sammanbundna men funktionellt differentierade organ som i harmoni och samverkan skapar ett integrerat men pluralistiskt samhälle (Spencer 2015[1862]; Simmel 2015[1890]; Durkheim 1969[1893]). Innan dess hade epokgörande arbeten i ekonomi etablerat arbetsdelning som en nyckelaspekt av framsteg och välstånd både på mikro- och makronivå (Smith 2012[1776]; Ricardo 2004[1817]). När systemteorin

fick en samhällsvetenskaplig gren på 1900-talet skedde detta med inspiration från både biologin och datavetenskapen (Buckley 1967; Stichweh 2011), och *integrering genom differentiering* blev en av dess huvudsakliga förklaringsmodeller i analysen av det moderna samhället och hur det vuxit fram.

Sociologisk funktionalism i Webers och Durkheims spår byggde på grundantagandet att olika delar av samhället är funktionellt differentierade och specialiserade och därmed komplementära, och att det finns normsystem och gemensamma organisatoriska principer – det som Durkheim kallar ”sociala fakta” och ”värdegemenskaper” – som skiljer sig mellan olika delar av samhället och som reglerar individuellt beteende inom olika sfärer eller subsystem. Detta teoretiska perspektiv dominerade sociologin under första hälften av 1900-talet till den grad att vissa samtida kommentatorer hävdade att funktionalism var synonymt med sociologi (se t.ex. Davis 1959:757–760). Vid 1900-talet mitt kompletterades det av andra teoretiska perspektiv och kom i stor utsträckning att ersättas av strukturalism och poststrukturalism, kritisk teori, symbolisk interaktionism, etnometodologi med mera. Trots att de funktionalistiska idéerna förde en undanskymd tillvaro och trots att de nära nog kategoriskt avvisades i senare sociologi (se Alexander & Colomy 1990), levde de kvar hos teoretiker som Giddens, Bourdieu och Luhmann. Grundtanken om funktionell differentiering och enighet genom pluralism dök också upp på oväntade ställen: en sentida utväxt på den nyinstitutionella organisationsteorin identifierar olika *institutionella logiker* som samspelar eller konkurrerar och som bygger upp samhället i vad som kallas ett ”interinstitutionellt system” (Friedland & Alford 1991; Thornton, Ocasio & Lounsbury 2012; se även Alvehus & Hallonsten 2022).

Att det moderna västerländska samhället är funktionellt differentierat är i en mening ett trivialt påstående. På övergripande nivå gäller att den liberala demokratiska staten vilar på fundamentala principer om majoritetsval via allmän och lika rösträtt, medborgerliga fri- och rättigheter och oväldig myndighetsutövning under lagarna. Den antas ha våldsmonopol och fungera som ett system för fördelning och utövande av offentlig makt. I kontrast och som komplement därtill är (marknads)ekonomin ett system för att producera och fördela välstånd, där prismekanismen styr utbud och efterfrågan och entreprenörers kreativitet och risktagande utgör motorn tillsammans med konsumentmakt. Staten och marknaden är givetvis inte helt åtskilda utan påverkar och överlappar varandra i en rad avseenden, vilket vi ska återkomma till. Detsamma gäller andra funktionellt differentierade subsystem som vetenskap, konst, religion, familj, sport, massmedia och journalistik, utbildning samt medicin och sjukvård. De har egna grundläggande normsystem som i olika grad kontrasterar mot exempelvis majoritetsval och byråkratisk myndighetsutövning i staten, eller vinstintresset och prismekanismens balanserande av utbud och efterfrågan på marknaden. Men gränserna är likväl inte skarpa, och både de flesta individer och de flesta organisationer rör sig mellan sfärer och system. Dessa konstateranden återkommer i många olika teoretiska och empiriska betraktelser över samhället under det sena 1900-talet och tidiga 2000-talet, med skilda utgångspunkter och delvis skilda slutsatser, men med samma grundläggande tankemodell (Zetterberg 2002[1962];

Walzer 1993[1983]; Luhmann 1984; Boltanski & Thévenot 2006[1991]; Thornton, Ocasio & Lounsbury 2012).

Allt detta gör idén om ett antal differentierade subsystem eller värdesfärer användbar som tankefigur och sociologisk teoriram i en grundläggande mening. För att den ska få större giltighet och användbarhet krävs emellertid att några oklarheter i Webers idé undanröjs eller i varje fall dämpas. Det gäller relationen mellan sfärer; frågan om hur många sfärer som ska identifieras och på basis av vad; den egentliga betydelsen av *Eigengesetzlichkeit*; flexibiliteten hos idén om värdesfärer och funktionell differentiering som teoretiskt verktyg; och framför allt huruvida den kan tillämpas på andra nivåer än den övergripande samhälleliga nivån.

Frågan om relationen mellan sfärer återkommer vi till i nästa avsnitt. Vad gäller identifieringen av ett bestämt antal sfärer nämndes ovan att ingenting hos Weber tyder på att just de politiska, ekonomiska, intellektuella, religiösa, estetiska och erotiska sfärerna skulle bygga upp samhället eller bör vara fokus för en analys av dess funktionella differentiering. Tvärtom finns stor anledning att ifrågasätta och/eller komplettera schemat och lyfta fram andra sfärer, som exempelvis utbildning eller journalistik, eller etablera en mera flexibel förståelse där sfärerna också är internt differentierade, till exempel genom maktdelningsprincipen som integrerar rättssystemet i staten som en differentierad och autonom del. Det finns förvisso stöd hos Weber för att *inte* peka ut ett visst antal sfärer och försöka åstadkomma en definition av deras *Eigengesetzlichkeit* men att i stället använda begreppen flexibelt, som analytiska verktyg. Intressant nog finns nästan ingen funktionalistisk teoretiker som ensidigt identifierat en uppsättning sfärer och hävdat deras primat och specifika betydelse för samhället – Hans Zetterberg är faktiskt den ende som gjort detta, men han redde aldrig riktigt ut grunderna för det (Zetterberg 2002[1962]; Hallonsten 2021). Inte heller funktionalismens stora förgrundsgestalter, Talcott Parsons och Robert Merton, som båda kritiserades för en alltför mekanistisk och konservativ syn på samhället (av t.ex. Dahrendorf 1958 och Mills 1997[1959]), identifierade en finit mängd. Deras publikationer, som på lite olika sätt infogar sig i en weberiansk tradition, uppvisar en imponerande bredd av perspektiv och tillhandahåller en flexibel analys av samhället och dess olika delar som fördes vidare av funktionalister och neofunktionalister under 1900-talets senare hälft (Alexander 1985; Münch 1988[1982]; Alexander & Colomy 1990).

Merton lämnade en del substantiella bidrag till förståelsen av *Eigengesetzlichkeit*. Utifrån noggranna empiriska undersökningar av olika *institutioner*, vilket var hans benämning på de differentierade sfärer eller subsystem som han urskilde i samhället, identifierade han deras *latenta och manifesta funktioner* och *normativa struktur* (Merton 1968[1949]:73–138, 186–187) och hur de kan hamna i konflikt med varandra på grund av olikheterna. Merton beskrev och analyserade olika institutioners mål, hur dessa ligger till grund för normsystem som reproduceras av individer inom institutionernas ramar och hur detta i sin tur leder till en balans av självorganisering och utbyte med andra institutioner. Viktiga exempel på detta är hans begreppsliggörande av vetenskapens normsystem och självorganisering, som sammanfattas i den berömda akronymen CUDOS (Merton 1973[1942]), och hans historiskt orienterade analys av

hur vetenskapen växte fram som en egen institution eller sfär med egen normstyrdhet och självorganisering genom att uppfylla förväntningar i ekonomin och hos statsmakterna – den så kallade ”Merton-tesen” (Cohen 1990).

Hos både Parsons och Merton och även hos en del andra funktionalister och neofunktionalister finns därför grunden för en flexibel användning av idén om värdesfärer, deras funktionella differentiering, deras *Eigengesetzlichkeit* och deras ömsesidiga relationer. Detta innefattar bland annat sociologiska studier av olika *professionella logiker*, som i flera fall vilar på solid funktionalistisk grund (t.ex. Abbott 1988; Freidson 2001; Brante 2014), men också studier av hur sfärer eller livsområden kan hamna i konflikt med varandra inom ramen för enskilda individers eller organisationers beslutsfattande och leda till ”sociologisk ambivalens” (Merton 1976). Som redan nämnts har senare analyser av hur hybridformer uppstår, också på mikro- och mesonivå, på det område som kommit att kallas ”institutionella logiker” (t.ex. Lounsbury & Boxenbaum 2013; Battilana, Besharov & Mitzinneck 2017), ett starkare släktskap med funktionalismen än vad deras författare erkänner eller känner till (se Alvehus & Hallonsten 2022).

Värdesfärer och *Eigengesetzlichkeit* är således mycket flexibla verktyg för sociologisk analys, som kan tillämpas på många företeelser och på många olika nivåer. Om Webers lansering av värdesfärerna är ”förvånansvärt nonchalant” (Oakes 2003:29), och om värdesfärerna och deras *Eigengesetzlichkeit* har ”oklar” sociologisk status (Swedberg & Agevall 2016[2005]:369), så är alltså därmed inte sagt att begreppens användbarhet är begränsad. Tvärtom: som Terpe (2020:24) påpekar efter grundlig genomgång av tidigare analyser och diskussioner i ämnet är värdesfärerna ett ”flexibelt heuristiskt verktyg”, som således kan bidra till att beskriva och begripliggöra den funktionella differentieringen mellan övergripande samhällsfunktioner (som hos Parsons, Luhmann och Walzer), mellan kontrasterande logiker inom ett samhällsområde eller inom organisationer (som hos Merton) eller i senare arbeten om institutionella logiker (*institutional logics*) och mellan logiker av mer allmängiltigt slag, i specifika kontexter, exempelvis för att kontrastera professionell logik mot byråkrati och marknadslogik (som hos Freidson).

Obalanserad rationalisering

Som konstaterades i förra avsnittet har idén om värdesfärerna inte någon framträdande plats i Webers övriga arbeten, åtminstone inte på något direkt sätt. I en essä om etik och neutralitet i samhällsvetenskapen konstaterar han att värdesfärer kontinuerligt ”korsar och genomtränger” varandra (Weber 2018[1917]:459) vilket somliga tolkat så att Weber skulle mena att värdesfärerna kan samexistera i harmoni (Harrington 2000:96–100). Men i *Zwischenbetrachtung* är Weber tämligen tydlig med att värdesfärernas *Eigengesetzlichkeit* och inre rationalisering skapar ”spänningsförhållanden” mellan dem (Weber 1996[1920]:76).

I *Theorie des kommunikativen Handelns* gjorde Habermas en ambitiös tolkning av Webers modernitetsbegrepp och hur det kan förstås historiskt och teoretiskt. Habermas tar värdesfärernas ömsesidiga spänningsförhållanden som utgångspunkt, frågar sig om dessa beror på ”abstrakta värdens oförenlighet” eller om det är fråga om ”obalanserad

rationalisering" av sfärerna som ger upphov till somligas dominans på bekostnad av andra och kommer fram till att detta måste undersökas empiriskt. Habermas egen tolkning, inom ramen för hans analys av moderniteten och inte minst samhällets genomförvaltning, blir att spänningsförhållandena mellan sfärer till stor del beror på att vissa sfärer "dominerar på andra sfärers bekostnad". En särskild risk gäller just att "den kapitalistiska ekonomin och den moderna byråkratin" expanderar och tar över andra sfärer som egentligen är värderationella, och därmed "pressar in dessa i ekonomisk och administrativ rationalitet" (Habermas 1981a:258–259).

Denna del av Habermas sociologi är välkänd, men betoningen brukar (helt vederbörligt) ligga på beskrivningen av modernitetens kontinuerliga rationalisering som "systemets kolonisering av livsvärlden" (Habermas 1981b:173–293). Den bygger på Habermas egen dialektiska begreppsapparat, som i hans sociologi ersätter den marxistiska distinktionen mellan borgerlighetens kapitalism och arbetarklassens proletariat i en övergripande analys av samhällsutvecklingen under det moderna tillståndet. Detta är intressant, eftersom livsvärldens förmåga till motstånd mot systemets destruktiva expansion enligt Habermas ligger i det kommunikativa förnuftets intellektuella och moraliska kraft, som åtminstone traditionellt burits upp av borgerligheten. Systemets medel för expansion är makt och pengar, i detta sammanhang bäst beskrivet som just den ekonomiska och administrativa rationalitet (hos Weber målrationalitet) som präglar de ekonomiska och politiska/byråkratiska värdesfärerna. Systemets kolonisering av livsvärlden innebär att den kommunikativa rationaliteten, en djupt mänsklig och social förmåga till utveckling och intellektuell förkovran som enligt Habermas förkroppsligas i upplysningsprojektet, trängs undan.

Habermas samhällsteori är i det närmaste allomfattande och behandlar moderniteten som "ofullbordat projekt", som ett tillstånd i mänsklighetens historia med konsekvenser på alla livsområden. Inom ramen för diskussionen i denna artikel är det därför nödvändigt att använda Habermas tes om "systemets kolonisering av livsvärlden" selektivt och snarare ta fasta på samhällets *genomförvaltning*, eftersom detta begrepp är mera ändamålsenligt i analysen av hur professionella värden och normer trängs undan i en organisatorisk kontext – trots att det inte har någon framträdande plats i Habermas arbeten. Samma typ av selektion har redan gjorts i förhållande till Weber (ovan) och är nödvändig också för de filosofiska, sociologiska och historiska analyser och argumentationslinjer som på olika sätt beskriver samhällsutveckling med ungefär samma innebörd som "obalanserad rationalisering" eller vissa värdesfärers (ekonomins, politikens, byråkratins) expansion på bekostnad av andra – liknande tankar återfinns redan hos Hegel (2019[1821]) och har återkommit hos många olika teoretiker och empiriker (t.ex. Polanyi 2012[1944]; Bourdieu 1999[1998]; Stiglitz 2003[2002]; Graeber 2016[2015]).

Det ska dock understrykas att värdesfärers ömsesidiga inflytande över varandra inte måste vara destruktivt. De komplementära och samverkande krafterna hos marknadsekonomi och stat, med visst inflytande av vetenskaplig och teknisk utveckling och med en uppsättning starka och självständiga institutioner (rättsväsende, massmedia och så vidare), har av vissa särskilt optimistiska skildrare av historia och

samtid pekats ut som en av de huvudsakliga drivkrafterna i den utveckling som åtminstone vår del av världen genomgått de senaste hundra åren. I denna utveckling ingår exploatering och kontroll av naturen till förmån för liv och hälsa, tämjande av kapitalismens krafter och omfördelning av det välstånd den skapar, utveckling och spridning av den liberala, demokratiska samhällsmodellen inklusive allmän och lika rösträtt, jämlikhet och jämställdhet samt likhet inför lagen (se t.ex. Ridley 2010; Pinker 2018). Delar av den funktionalistiska sociologin har använt begreppet *interpenetration* för att förklara hur värdesfärer på detta sätt samverkar: interpenetration är ”en process där ett system påverkar sin omgivning, och omgivningen påverkar systemet, på ett sådant sätt att de förändrar varandra på marginalen utan att deras respektive kärna förändras” (Münch 1988[1982]:112). Enligt en neofunktionalistisk tolkning bör interpenetration uppfattas som den viktigaste mekanismen för utveckling av ett pluralistiskt men integrerat samhälle: genom interpenetration mellan den politiska sfären och sociala rörelser, vetenskap, etik och så vidare har staten utvecklats från auktoritär eller totalitär till dagens demokratiska och regelstyrda och därmed *legitima* apparat för fördelning av makt. Genom interpenetration mellan den ekonomiska sfären och etiken har också socialt och etiskt ansvarstagande företag och företagskulturer utvecklats (Münch 1981, 1982).

De som argumenterar för att ett harmoniskt samhälle kännetecknas av en pluralism av värdesfärer med ömsesidig balans gör det oftast delvis från en ideologisk utgångspunkt – synsättet står ju i särskilt stark kontrast till en hegeliansk eller marxistisk samhällsanalys som endast betonar stat och civilsamhälle, och som ser det sistnämnda som något suspekt, eller där man menar att allt är ekonomi eller att allt är politik. Det finns dock en logisk styrka i argumentet att ett välmående och fritt demokratiskt samhälle bäst uppnås genom att en mångfald av starka institutioner balanserar varandra och begränsar varandras makt och inflytande: ett oberoende domstolsväsende håller statens repressiva tendenser i schack. Politiken kan genom lagstiftning begränsa de skadliga konsekvenserna av industriell exploatering av naturresurser och arbetskraft. All maktutövning kan granskas och hållas ansvarig av fria medier. Om det allmännas byråkratiska tillhandahållande av service till medborgarna och marknadsekonomins konsumism inte förmår att skapa mening för människor, så finns det andra sfärer som kan göra det i deras ställe: religion, kultur, utbildning, sport, annan rekreation och så vidare. Den avgörande frågan är naturligtvis hur denna balans ska upprätthållas, och hur sfärer kan fås att interpenetrera med konstruktiva följder, i stället för att ”obalanserad rationalisering” tar över och vissa sfärer tillåts dominera på andras bekostnad.

Resonemanget äger stark giltighet också i ett organisationssociologiskt sammanhang, eftersom organisationer existerar för att hantera transaktionskostnader och skapa förutsägbarhet och ordning i uppfyllandet av olika mer eller mindre väldefinierade och tydliga mål (se t.ex. Coase 1937; Alchian & Demsetz 1972; Mintzberg 1979). Detta innebär både samordnad arbetsfördelning som metod för övergripande effektivitet och funktionell specialisering som metod för förädling och utveckling på basis av kompetens och kreativitet (något som för övrigt Weber utvecklade i sina icke-normativa och helt centrala beskrivningar av byråkratins väsen i *Ekonomi och samhälle*; Weber

1983[1922]:147–154). Den genomförvaltning som Habermas beskriver torde i denna kontext kunna läggas till grund för en diskussion av hur olika organisationer eller delar av organisationer underkastas målrationalitet och pressas in i ekonomisk och administrativ rationalitet, på tvärs emot den ursprungliga ändamålsenligheten i olika styrformer och strukturer hos organisationer med viktiga samhällsuppdrag där verksamheten bygger på professionella eller hantverksmässiga kunskaper, kompetenser och normer för självbestämmande på basis av kollegialitet och omdöme.

Managerialism

Alldeles i slutet av Max Webers kanske mest kända verk, *Den protestantiska etiken och kapitalismens anda*, finns hans berömda järnbursmetafor (Weber 1978[1905]:164), som av många har tolkats som en beskrivning av hur modernitetens skyddande mantel av materiell och social trygghet och förutsägbarhet genom ödet förvandlats till ett fängelse för människan, där hon inordnas i kapitalismens och rationalitetens stränga ordning och från vilken hon inte kan bryta sig ut. Järnburen är ett resultat av världens avförtrollning, som innebär att människan lär sig bemästra naturen och sin omgivning och därmed förmår att förbättra sina livsvillkor dramatiskt, men som alltså snabbt börjar fungera inlåsande och begränsande, kanske till och med förslavande. Avförtrollningen, eller ”den tilltagande intellektualiseringen och rationaliseringen”, innebär dock ”inte en tilltagande allmän kännedom om de livsvillkor man lever under” utan ”en kunskap om eller tro på, att om man bara vill” så kan man ”i princip behärska alla saker genom beräkning” (Weber 1977[1919]:20).

Roland Paulsen placerar arbetslivet och dess ”tilltagande rationalisering” i centrum för avförtrollningen och påpekar att arbete, för den enskilde, har en avförtrollande funktion inte bara idémässigt utan också rent praktiskt – ”det befriar oss från frågorna vad vi ska göra, och varför vi ska göra det”. I Paulsens beskrivning är arbetslivet dränerat på mening eftersom arbetet invaggar människan i en säkerhet som består i att någon annan (arbetsgivaren) tar ansvar så länge vi följer reglerna och passar in. Arbetsdelning, som är en förutsättning för tillväxt och ekonomisk utveckling, innebär hos Paulsen att arbetet ”kräver allt mindre av våra förmågor” och ”anpassas till redan etablerade regler och mönster” ”till priset av egen kreativitet och utforskning” (Paulsen 2020:134, 140). Mekanisering och rutinisering innebär att arbetaren övergår från att använda verktyg till att sköta maskiner, och arbetaren reduceras till vad Marx och Engels kallade ”ett bihang till maskinen” (Marx & Engels 1903[1848]:16). Men detta är inte en betraktelse enbart giltig för det förgångna industrisamhället, utan tvärtom en förändring som också drabbat den stora och ökande tjänstesektorn och den så kallade kunskapsekonomin, liksom naturligtvis den offentliga sektorns kärnverksamheter: byråkratisering, standardisering, resultatstyrning, utvärdering och uppföljning med kvantitativa indikatorer och en föreställning om att alla verksamheter – oavsett innehåll och mål – kan och bör styras av en särskild kategori chefer som har tillgång till specifik chefskunskap och därmed anses särskilt lämpade att leda (Paulsen 2020:143–151; se också Braverman 1985[1974]; Sennett 1999[1998]).

Detta är inte heller nytt. Tiden kring sekelskiftet 1800/1900 var taylorismens höjdpunkt, alltså höjdpunkten för den ”vetenskapliga” lära om rationell arbetsledning enligt vilken professionella färdigheter och omdömen borde ersättas av styrning och samordning på chefs- och ledningsnivå utifrån standardisering och mätning. Men fastän det växande ämnesområdet management- och organisationsstudier (MOS) under 1900-talet mer eller mindre fullständigt avfärdade taylorismen, så har idén om en förment exakt och objektiv form av ledning och styrning av verksamheter i syfte att undanröja den professionella självorganiseringens inbyggda ineffektivitet levt kvar och antagit nya former – ett slags *muterad taylorism* eller ”hypertaylorism” (Klikauer 2013:49) som en del av det vad som kommit att kallas *managerialism*, vilken har beskrivits och kritiserats i en rad studier (Enteman 1993; Parker 2002; Locke & Spender 2011; Wooldridge 2011). Managerialismen kan sägas ha fyra huvudsakliga komponenter: (1) *effektivitet* som det huvudsakliga målet för management;[3] (2) en stark tro på managementverktyg och managementmetoder som överlägsna alla andra styrformer; (3) ett ”klassmedvetande” hos chefer, eller närmare bestämt en uppsättning gemensamma referensramar som vidmakthålls och reproduceras genom formell utbildning, gemensam litteratur, gemensamt språkbruk och andra identitetsmarkörer; och (4) en syn på chefer som ”moraliska aktörer”, alltså att de gör sin arbetsinsats inte bara för organisationen de verkar inom, utan i förlängningen för det allmänna bästa, för samhället som helhet (Edwards 1998).

En av managerialismens främsta kritiker är organisationssociologen Martin Parker, som menar att management kan förstås som en ideologi och att dagens samhälle är ett ”managementsamhälle”, eftersom just mer och bättre management betraktas som ”en universallösning” som bringar ordning i ett stökigt samhälle genom att ”skydda oss mot kaos och ineffektivitet” och ”garantera att organisationer, människor och maskiner gör det som de är satta att göra” (Parker 2002:2). Han ser denna starka ställning för management i vårt samhälle som en konsekvens av modernitetens bemästrande av naturen, människan och samhällslivet – där ordning, insikt och kontroll besegrar oordning, okunskap och slump inte bara på det tekniska området utan också när det gäller den enskilda människan som produktivkraft och samhällsmedborgare och de sociala strukturer och institutioner som utgör samhället. Medan förmoderna samhällen byggde på vidskeplighet, godtycklighet och grymhet, vilket speglades i deras organisationsformer, gör modernitetens management anspråk på att vara demokratiskt och transparent genom likformighet, opartiskhet och rationalitet. Management är med andra ord ett medel för avförtrollning och rationalisering. Men dess tillskyndare betraktar det framför allt som en universallösning för måluppfyllelse och effektivitet som kan och bör tillämpas överallt, på allt och på alla (Parker 2002:5). Management är också något som organiseras och struktureras separat från själva verksamheten som det tillämpas på, vilket alltså innebär att kontroll, samordning och styrning flyttas

3 Det saknas fullgod svensk översättning av begreppet management, och dessutom finns ordet numera i *Svenska Akademiens ordlista* (fjortonde upplagan 2015). Därför används det i fortsättningen oöversatt.

från den praktiska nivån till en mer abstrakt och generell ledningsnivå (Parker 2002:7). Därmed blir management också ett eget yrke och chefer en egen ”klass” (Edwards 1998) med egna utbildningar, egna karriärvägar, egen kunskapsbas och egen professionell identitet och självbild.

Parker är noga med att framhålla att målet för hans kritik inte är management i allmän bemärkelse, utan just management som universallösning som ersätter mångfalden av personliga omdömen och personliga kompetenser hos professions- och hantverkskollektiv som är ändamålsenligt formade efter olika verksamheter och branscher (Parker 2002:11). Detsamma gäller andra kritiker och uttolkare av managerialism, som påpekar att management i sig är en nödvändig del av en ekonomi och ett arbetsliv som kännetecknas av arbetsdelning och specialisering och där samordning och styrning förvisso har viktiga roller att fylla. Managerialism utgör dock ett slags övertro på management som ger den företrädesrätt och en position över allt annat beslutsfattande i organisationer och som i slutändan skapar demokratiska underskott och alienerad arbetskraft (Locke & Spender 2011).

Managerialism kan därför ses som ”överideologi” (Enteman 1993) till en ganska stor samling företeelser som alla har att göra med styrning, ledning och utvärdering i organisationer, arbetsliv och samhälle och som alla på ett eller annat sätt handlar om att tillämpa förment objektiva och neutrala verktyg för styrning och organisering samt för uppföljning av ändamålsenlighet, effektivitet och måluppfyllelse, oavsett verksamheternas innehåll och syften. De modeller för styrning och utvärdering som lanseras som objektiva, värdeneutrala och transparenta förkroppsligar tron på en universallösning som kan fullända rationaliseringen av samhället i alla dess delar och undanröja allehanda risker. Priset är dock mångfald och egenart, eftersom styrningen och utvärderingen just separeras från verksamheternas syften, från deras inre organisatoriska logiker, deras sammanhang, skickligheten och omdömet hos professionella utövare och de kulturellt och socialt betingade egenskaper som särskiljer verksamheter. Detta kan analyseras med utgångspunkt i Webers begrepp *Eigengesetzlichkeit* och Mertons uppmaning att empiriskt kartlägga och analysera normsystem och latenta och manifesta funktioner. Managerialismen kan på så sätt uppfattas som ett medel för eller en form av Habermas genomförvaltning av samhället i organisatoriska sammanhang.

Bakom *new public management*

Vid sidan av managerialism har en rad andra begrepp lanserats för att beskriva förändringar och fenomen som syftar till att införa förment objektiva, värdeneutrala och transparenta styrnings- och utvärderingsmodeller för ökad effektivitet, måluppfyllelse, transparens och ansvarsutkrävande. Bland dem märks *utvärderingssamhället*, som kännetecknas av ett hegemoniskt genomslag för kontinuerlig granskning och uppföljning med hjälp av synbart neutrala och precisa kvantifieringar och rankningar (Power 1997; Dahler-Larsen 2012), något som också har benämnts ”måttfixering” (*metric fixation*) (Muller 2018). Utöver att kvantitativa mått är ytliga och kortsiktiga och varken beskriver kvalitet och måluppfyllelse i djupare mening eller fångar in alla aspekter av kvalitet

och måluppfyllelse, så finns det inneboende problem med att fokusera på det mätbara. Verksamheter tenderar att anpassa sig efter utvärderingar och prioritera de aktiviteter som utmärker dem positivt i mätningar, vilket gör själva utvärderingarna missvisande samtidigt som de i vissa fall tycks kunna få etiskt tvivelaktiga följder och leda till övergripande ineffektivitet. Detta beskrivs som ”Campbells lag” och ”Goodharts lag” (Muller 2018:19–20) och är ytterst en fråga om att alla sociala handlingar har oförutsägbara eller oönskade konsekvenser (Merton 1936:903–904; Ravetz 1971:295–296). Fenomenet är välstuderat inom den så kallade ”kvantifieringens sociologi” (*sociology of quantification*) (Espeland & Sauder 2007; Espeland & Stevens 2008). Mätbarheten blir sin egen universallösning, som anpassar verkligheten till kartan snarare än tvärtom.

Utvärderingssamhället och genomförvaltningen av organisationer får också till följd att den byråkratiska överbyggnaden i olika verksamheter expanderar, eftersom utvärderingarna kräver omfattande administration. I en självförstärkande process ökar byråkratin i volym, vilket medför att den också utökar sin räckvidd och börjar delta i hanteringen av allt fler processer. Organisationssociologer har följaktligen kallat detta ”världens byråkratisering” (Jacoby 1973), ”den totala byråkratiseringens tidevarv” (Graeber 2016[2015]), och ”administrationssamhället” (Forssell & Ivarsson Westerberg 2014), med argument som ligger mycket nära både Webers ängslan inför byråkratins inneboende expansiva kraft och Habermas tes om samhällets genomförvaltning.

Ett centralt begrepp i kritiken mot den successiva omorganiseringen av välfärdstjänster och annan offentlig service i Sverige och utomlands (främst Storbritannien) under 1980-talet och framåt har varit *new public management* (NPM), vilket brukar betyda ett knippe mer eller mindre samordnade reformer som syftar till ökad effektivitet, transparens och måluppfyllelse genom implementering av styr- och utvärderingsmodeller inspirerade av det privata näringslivet. Släktskapet med utvärderingssamhället är tydligt: en central del i det som kallas NPM har varit implementering av mätningar för uppföljning av i vilken mån verksamheter uppnår de tydliga, mätbara och oftast kortsiktiga mål som ställts upp för dem. Detta gör också resultaten, så som de definierats på förhand, viktigare än process eller kvalitet i djupare och omätbar mening. På sätt och vis är konkurrensutsättning av verksamheter en naturlig följd av detta, eftersom man därvid ställer upp tydliga (mätbara) mål för mindre enheter inom samma förvaltning. Med hjälp av strikt ansvarsfördelning, upphandlingsliknande transaktioner mellan enheter och större användning av *outsourcing* och inköp eller hyra av externa tjänster förväntas också uppföljningen och kvalitetssäkringen bli tydligare och enklare (Hood 1991; Christensen & Lægreid 2005; Bornemark 2020).

Oavsett de specifika formerna för omorganisering och reformer av styr- och utvärderingssystem och deras praktiska uttryck kännetecknas NPM i likhet med utvärderingssamhälle och måttfixering av det slags tro på universallösningar som i diskussionen ovan sammankopplades med managerialism. Eventuellt bör tillfogas det som har kallats marknadsfundamentalism (Polanyi 2012[1944]; Bourdieu 1999[1998]; Stiglitz 2003[2002]), även om det kan diskuteras huruvida det verkligen är marknadsekonomin som stått modell för NPM och dess synbart ideologiska upphöjande av ekonomisk tillväxt till överordnat mål för hela samhället, eller om det i själva verket

rör sig om planekonomiska böjelser hos klåfingriga beslutsfattare som tror att deras roll innefattar inordning av en allt större samling verksamheter under universallösningar för styrning och utvärdering.

Det finns naturligtvis alternativ. Professioner har studerats ingående inom sociologi och arbetsvetenskap, och gängse uppfattningar av vad professioner är brukar rymma konstaterandet att olika specialiserade arbetsuppgifter i ett samhälle utförs av ändamålsenligt specialiserade yrkesgrupper med gemensamma professionella kompetenser och förkunskaper (som reproduceras och traderas genom specialiserade och formaliserade utbildningar), samförstånd kring kvalitetsstandarder som förhandlas fram inom professionens kollektiv och större lojalitet mot professionen och kollegorna i professionen än mot arbetsgivaren (Abbott 1988; Freidson 2001; Brante 2014). Olika professioner har olika specialiteter, och deras verksamheter har olika mål och funktioner. Följaktligen utvecklar de egen rationalitet, egna normsystem, egna ändamålsenliga principer och rutiner för självorganisering. Detta kan förstås med hjälp av begreppet *Eigengesetzlichkeit*.

Specialiseringen inom professioner innebär också *kunskapsasymmetri* gentemot klientel eller kundkrets – annorlunda uttryckt: kunskapen och kompetensen hos medlemmarna i en profession är *definitionsmässigt* större än hos dem utanför, annars skulle helt enkelt inte professionen finnas. Detta betyder att det i själva grunden för professioner finns en konflikt eller ett spänningsförhållande inte bara gentemot exogena kvalitetsmått och universallösningar för styrning och utvärdering, utan också gentemot själva tanken på att någon annan än professionen själv skulle kunna styra den, eller utvärdera dess effektivitet och måluppfyllelse, annat än på ett mycket rudimentärt eller övergripande sätt (Oppenheimer 1973; Scott 2008; Alvehus 2021). Förstådda som värdesfärer med *Eigengesetzlichkeit* kan alltså professioner och deras samband med managerialism och besläktade fenomen analyseras inom ramen för Webers och Habermas teorier om obalanserad rationalisering och vissa sfärers dominans över andra. Släktskapet är stort mellan å ena sidan både Webers värdesfärer med *Eigengesetzlichkeit* och de funktionalistiska teorierna om differentierade sfärer eller institutioner med normsystem och autonomi och å andra sidan den analysram som bland andra Freidson (2001) utvecklat i sin studie av den professionella logikens potentiella konfliktförhållande till marknadens och byråkratins logik inom organisationer. Tankefiguren är densamma, och flexibliteten i *Eigengesetzlichkeit*, liksom detaljerna i begreppen differentiering och interpenetration, ger ytterligare teoretisk stadga åt en undersökning av professioners roll i ett genomförvaltat samhälle.

Men inom professioner finns mer än bara självbestämmande – inte minst hängivenhet eller passion inför en arbetsuppgift av det slag som ryms i det engelska begreppet *vocation* (och det tyska *Beruf*) och som på svenska troligen ska benämnas ”kall”. Ett närbesläktat begrepp och fenomen är det som på engelska kallas *craftsmanship*, som kan översättas med hantverksskicklighet eller yrkesskicklighet. Studier av *craftsmanship* utgår från en mycket enkel och intuitiv förståelse: det är en grundläggande mänsklig drivkraft att utföra en arbetsuppgift väl för dess egen skull (Sennett 2008:9). Det finns en viss överlappning mellan begreppen profession och *craftsmanship* i det att det senare

också innefattar samhörighet mellan yrkesutövare som tillsammans med kompetens och gemensam kunskapsbas starkt bidrar till en meningsfull yrkesutövning (Crawford 2009). I Roland Paulsens analys har den praktiska avförtrollningen av världen inneburit en tillbakagång för *craftsmanship* eftersom mekaniseringen och rutiniseringen av arbetslivet omvandlar arbetaren från användare av verktyg till skötare av maskiner till den grad att människan blir ”ett bihang till maskinen”. Men som Paulsen också visar måste analysen gå bortom den marxistiska idén om arbetarnas alienation, eftersom avförtrollningen under det senaste halvseklet även drabbat tjänstesektorn och kunskapsekonomin genom managerialism och andra universallösningar.

Egenarten i professioner och *crafts* skapar alltså med nödvändighet en pluralism, och universallösningar för styrning och utvärdering rimmar naturligtvis illa med denna. Samtidigt ska man inte bortse från rationaliseringens och byråkratins förtjänster och alltför ensidigt avfärda styr- och utvärderingsförsök som destruktiva. Det finns en inneboende kulturell auktoritet hos professioner som under den moderna historien antagit mycket ensidiga former (hos läkare, prästerskap, lärare och så vidare) och som troligen behöver balanseras genom ett visst mått av transparens och universell regelefterlevnad genom byråkratiskt överinseende. Här finns åter skäl att diskutera begreppet interpenetration mellan en byråkratisk logik – i positiv mening, alltså just regelefterlevnad, opartiskhet, transparens – och professionernas egen logik. En sådan interpenetration, om den alltså innebär att sfärer ”förändrar varandra på marginalen utan att deras respektive kärna förändras” (Münch 1988[1982]:112), kan vara ett analytiskt sätt att beskriva hur exempelvis vården blivit mera patientorienterad, eller för all del hur kyrkans roll i människors liv övergått från att vara en moraliserande kraft som håller tro och praktiskt leverne inom mycket snäva ramar till att bli en tillflyktsort för djupare mening i tillvaron och praktisk själavård – eller hur utvecklingen på andra områden gått från ensidig och delvis destruktiv (professionell) auktoritet till mera demokratiserad, kundorienterad eller medborgarnära professionsutövning. På samma sätt finns naturligtvis också skäl att mer ingående diskutera hur byråkratisering och särskilt konsekvenser av NPM gestaltat sig inom olika professioner, vilket givetvis inte ser likadant ut överallt. På det allra mest grundläggande planet har ju samhällets värdesfärer olika professioner knutna till sig (lärare, jurister, läkare, präster och så vidare) och blir därför differentierade i en mycket fundamental bemärkelse. Men även i en mera finmaskig analys framträder säkerligen skillnader mellan hur olika professioner påverkats av NPM. Vissa professioner har sannolikt också kunnat utsträcka sin jurisdiktion och/eller sina karriärspår just genom att bli förvaltare av de styr- och utvärderingssystem som implementerats i spåren av NPM. Frågan är både teoretiskt och empiriskt komplex, och för att göra den rättvisa krävs empiriska undersökningar som ligger långt utanför vad som får plats i denna artikel.

Om man ska försöka sig på att analytiskt särskilja behovet och nyttan av styrning och utvärdering för måluppfyllelse, effektivitet och transparens från sådana fall där styrning och utvärdering tycks motverka sina syften genom tillämpning av universallösningar på disparata verksamheter, så kanske nyckeln ligger i den huvudsakligen empiriska undersökning av rationalisering som Habermas förespråkar och som enligt

hans mening lett till ett genomförvaltat samhälle. Detta begrepp antyder nämligen att en gräns passerats någonstans i rationaliseringen, där den senare upphört att innebära förbättring och i stället fått destruktiva följder.

Järnburen smids på nytt

Arbetslivet och samhället uppvisar en betydande mångfald av professioner, *crafts* och något mera förgängliga eller löst sammansatta verksamheter som är ändamålsenligt organiserade och styrda med utgångspunkt i mål och funktioner som är specifika för dem. En anpassning av begreppsapparaten hos Weber med hjälp av senare uttolkare och teoretiker som verkat i Webers anda möjliggör en analys av professioner och verksamheter som värdesfärer eller institutioner med *Eigengesetzlichkeit*. Merton teoretiserade normstyrdheten i institutioner och gav därmed ytterligare djup och innehåll åt *Eigengesetzlichkeit*, vilket gör det möjligt att vidareutveckla begreppet. Habermas iakttagelse av det genomförvaltade samhället kan kombineras med senare arbeten som identifierar likriktning av arbetsliv och samhälle genom förment rationalisering och effektivisering utifrån mätbarhet och standardisering som vittnar om en begränsad och kortsiktig förståelse av måluppfyllelse och effektivitet. Managerialism, administrationssamhälle, utvärderingssamhälle och NPM är några av de mer välkända begrepp som använts i denna analys, och som allra senast också kompletterats med ”avförtrollning av arbetslivet” hos Paulsen (2020). Med Weber och Habermas i bakgrunden konstateras således denna likriktning stå i närmast oförsonlig konflikt med egenarten hos professioner och pluralismen i samhället.

Konfliktytan som sådan kan alltså analyseras med hjälp av delar av den klassiska sociologin, som därmed får förnyad aktualitet. Modernitetens rationalisering och byråkratisering, som dessa klassiska verk kartlade och analyserade, har uppenbarligen fortsatt under 1900-talet och det hittillsvarande 2000-talet, och analysen av dem är därför fortsatt relevant, även om såväl teori som empiri behöver uppdateras.

I detta sammanhang måste naturligtvis också konstateras att *modernitet* inte är något enhetligt eller entydigt sociologiskt begrepp – långt därifrån. Frågan har aktivt undvikits i de föregående avsnitten för den nödvändiga avgränsningens skull, men måste beröras åtminstone kort. Viktigast under de senaste tre–fyra decennierna av sociologisk teori- och empiriutveckling tycks vara frågan om huruvida moderniteten fortfarande pågår eller om den ersatts av postmodernitet eller senmodernitet eller kanske både och (alltså att postmodernitet eller senmodernitet skulle vara en form av modernitet) och frågan om huruvida det i själva verket finns flera parallella moderniteter. Denna artikel handlar inte om moderniteten som helhet eller den övergripande samhällsförändringen och lägger inte heller fram en fullödig teori om social ordning under det moderna tillståndet, utan tillämpar klassisk sociologisk teori på aktuella problem i ett försök att återuppväcka idéer och analytiska verktyg som delvis gått förlorade under de senaste decenniernas sociologiska utveckling, särskilt i Sverige. Det innebär att diskussionen bortser från många rika och insiktsfulla utvecklingar av modernitetsbegreppet utifrån en mångfald av moderna perioder eller epoker (t.ex. Gid-

dens 1996[1990], 1999[1991]; Beck, Giddens & Lash 1994; Wagner 1994) eller utifrån idén om flera parallella moderniteter (t.ex. Eisenstadt 1998). Det finns inget uppenbart hinder för att söka kombinera de nämnda teoretiska utvecklingarna med argumenten och analysen i denna artikel, men detta får av praktiska skäl anstå till andra och senare arbeten. Detsamma gäller empiriska exempel på sammanhang, verksamheter och organisationer där konfliktytor mellan professioners *Eigengesetzlichkeit* och ekonomins och byråkratins instrumentella rationalitet uppstår och utvecklas. Ambitionen i denna artikel är teoretisk.

För även på ett rent teoretiskt plan är ju den levande sociologiska diskussionen kring modernitetsbegreppet användbar. Webers berömda tes om att modernitetens främsta kännetecken är rationalisering har både begränsningar och möjligheter. Som inte minst Habermas visat är Webers samhällsteori och analys av samhällets modernisering nästan helt fokuserad på målrationaliteten och hur den tar sig uttryck i en institutionalisering av kapitalismens ekonomiska rationalitet och statens administrativa rationalitet. Habermas kritik handlar till stor del om att Weber inte förmår att med sin teori beskriva sociala relationer utan bara instrumentella relationer (Habermas 1981a:321–331; jfr Carleheden 1996:168–169). Samtidigt innebär Webers fokusering på målrationaliteten, och därmed på de ekonomiska och politiska värdesfärerna, att han pekar ut hur just den kontinuerliga renodlingen av deras rationalitet och dessa sfärers tillväxt blir särskilt viktiga processer i modernitetens fortskridande. Habermas tycks ju argumentera för den motsatta tolkningen då han beskriver det moderna som ett ofullbordat projekt med en stark inneboende emancipatorisk kraft, och därmed går det på basis av Habermas att hävda att Webers järnbur ”inte är en nödvändig följd av det moderna, utan enbart av Webers konception av det moderna” (Carleheden 1996:171). Men även om Habermas därmed så att säga erbjuder en väg ut ur Webers järnbur, genom att hävda livsvärldens autonomi och inflytande över systemet, då det är de demokratiska processerna som ytterst legitimerar systemet (se Carleheden 1996:69–73), så finns järnburen förvisso kvar i form av systemets obändiga instrumentella rationalitet och den inneboende expansionen hos de båda instrumentellt rationella sfärerna enligt både Weber och Habermas – särskilt om de finner nya former för sin expansion och ökade kontroll över människan och det sociala livet, vilket denna artikel argumenterat för med stöd av samtida analyser som anförts i tidigare avsnitt.

Här kommer den inflytelserika sociologiska nyinstitutionalismen väl till pass. I det som brukar betraktas som denna teoretiska skolbildnings ursprungsartikel lanseras en ny utgångspunkt för analys av formell struktur hos organisationer, nämligen deras strävan efter legitimitet, där det finns institutionaliserade mönster som signalerar legitimitet och rationalitet som dock inte kan påverkas av individer och organisationer utan som är myter vilka sprids och kopieras inom branscher och samhällssektorer (Meyer & Rowan 1977:343). I den andra mycket inflytelserika artikeln som kan anses ha grundat den sociologiska nyinstitutionalismen framträder ett samhälle sammansatt av organisationer som redan är byråkratiserade och rationaliserade i egentlig mening, och vilkas fortsatta strukturella omvandling utgör rationalisering endast till namnet: rationalisering är inte längre knutet till substantiell förbättring utan till signalvärden.

Detta gör organisationer inom samma fält ”mera lika utan att nödvändigtvis göra dem mer effektiva” (DiMaggio & Powell 1983:147). Artikeln har titeln ”The iron cage revisited” (”Återbesök i järnburen”) och tar avstamp i behovet av att uppdatera Webers rationaliserings- och byråkratiseringstes, men förklarar inte ytterligare på vilket sätt den ”återbesöker” den weberianska järnburen.

Kanske vore det möjligt att med utgångspunkt från den sociologiska nyinstitutionalismen identifiera en brytpunkt mellan verklig rationalisering och ytlig rationalisering, mellan substantiell rationalisering och rationalisering som myt och ceremoni eller mellan rationalisering och hyperrationalisering. Var exakt denna brytpunkt ligger rent tidsligt är troligen omöjligt att peka ut, men likväl är den troligen teoretiskt användbar.

Hyperrationalisering, främst använt i studier av skolsektorn (Wise 1977:56; Feuerstein 2001), är ett begrepp med vars hjälp man velat etablera ett antagande om att rationalisering kan gå så långt att den upphör att vara ”funktionell” och övergår i ett ytligt försök att skyla över någon påstådd eller upplevd ineffektivitet eller orättvisa. Det finns två betydelser av ordet ”rationalisering” – inom sociologin i den weberianska traditionen betyder det kontinuerlig optimering av processer för att öka måluppfyllelse i organisationer och verksamheter (på mikro- och mesonivå) och avförtrollning av samhället (på makronivå). I denna betydelse är ”rationalisering” och ”byråkratisering” i stort sett synonymer. Men det finns också en annan betydelse av ordet ”rationalisering”, nämligen den att (i efterhand) ge förklaringar och motiveringar till handlingar och handlingsmönster som är synbart rimliga och giltiga, men som saknar koppling till den egentliga förklaringen och motiveringen (Wise 1977:43).

Hyperrationalisering innebär att den senare betydelsen får överhanden under förespegling att det fortsatt är den förra betydelsen – ökad måluppfyllelse och effektivisering – som det är fråga om. Hyperrationalisering betyder därmed att en gräns har passerats, där rationaliseringen övergått från att verkligen förbättra, effektivisera och demokratisera samhällets olika sfärer till att göra rationalitet till en fasad bakom vilken ineffektivitet och brist på måluppfyllelse kan döljas. Bakom denna fasad försvagas professionerna och deras enskilda utövare. Samhället som helhet berövas många möjligheter att berikas av kompetens, professionellt omdöme, yrkesskicklighet och flera andra värden – allt i transparensens och effektivitetens namn. Rationalisering kan naturligtvis fortfarande uppfattas som positivt, konstruktivt och bidragande till att professioner kan nå sin potential, men den kan också helt uppenbart få destruktiva följder, nämligen om egenarten och pluralismen kvävs och gör människan till styr- och utvärderingssystemens bihang eller till slav under managerialism och dess förmenta världsförbättrarsträvan genom likriktning för den kortsiktiga effektiviseringens skull. Så smids järnburen på nytt.

Tack

Författaren vill gärna tacka de tre anonyma granskare som kraftigt bidragit till att förbättra denna artikel under arbetet fram till publicering.

Litteratur

Abbott, A. (1988) *The system of professions*. Chicago: The University of Chicago Press.

Alchian, A. & H. Demsetz (1972) ”Production, information costs, and economic organisation”, *American Economic Review* 62 (5):777–795.

Alexander, J.C. (1985) (red.) *Neofunctionalism*. Chicago: University of California Press.

Alexander, J.C. & B. Giesen (1987) ”From reduction to linkage. The long view of the micro-macro debate”, 1–42 i J.C. Alexander, B. Giesen, R. Münch & N. Smelser (red.) *The micro-macro link*. Berkeley: University of California Press.

Alexander, J.C. & P. Colomy (red.) (1990) *Differentiation theory and social change. Comparative and historical perspectives*. New York: Columbia University Press.

Alvehus, J. (2021) *The logic of professionalism*. Bristol: Bristol University Press.

Alvehus, J. & O. Hallonsten (2022) ”Institutional logics and functionalist differentiation theory. Challenges and pathways forward”, *Organization Theory*, under utgivning.

Battilana, J., M. Besharov & B. Mitzinneck (2017) ”On hybrids and hybrid organizing. A review and roadmap for future research”, 128–162 i R. Greenwood, C. Oliver, T. Lawrence & R. Meyer (red.) *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: Sage.

Beck, U., A. Giddens & S. Lash (1994) *Reflexive modernization. Politics, tradition, and aesthetics in the modern social order*. Stanford: Stanford University Press.

Boltanski, L. & L. Thévenot (2006[1991]) *On justification. Economies of worth*. Princeton: Princeton University Press.

Bornemark, J. (2020) *Horisonten finns alltid kvar. Om det bortglömda omdömet*. Stockholm: Volante.

Bourdieu, P. (1999[1998]) *Moteld. Texter mot nyliberalismens utbredning.* Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposion.

Brante, T. (2014) *Den professionella logiken. Hur vetenskap och praktik förenas i det moderna kunskapssamhället*. Stockholm: Liber.

Braverman, H. (1985[1974]) *Arbete och monopolkapital. Arbetets degradering i det tjugonde århundradet*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Brubaker, R. (1984) *The limits of rationality. An essay on the social and moral thought of Max Weber*. London: George Allen & Unwin.

Buckley, W. (1967) *Sociology and modern systems theory*. New York: Prentice-Hall.

Carleheden, M. (1996) *Det andra moderna. Om Jürgen Habermas och den samhällsteoretiska diskursen om det moderna*. Göteborg: Daidalos.

Christensen, T. & P. Lægreid (red.) (2005) *New public management. The transformation of ideas and practice*. London: Ashgate.

Coase, R. (1937) ”The nature of the firm”, *Economica* 4 (16):386–405. https://doi.org/10.1111/j.1468-0335.1937.tb00002.x

Cohen, B. (red.) (1990) *Puritanism and the rise of modern science*. Brunswick: Rutgers University Press.

Crawford, M.B. (2009) *Shop class as soulcraft. An inquiry into the value of work*. London: Penguin.

Dahler-Larsen, P. (2012) *The evaluation society*. Stanford: Stanford University Press.
Dahrendorf, R. (1958) ”Out of utopia. Toward a reorientation of sociological analysis”, *American Journal of Sociology* 64 (2):115–127. https://doi.org/10.1086/222419
Davis, K. (1959) ”The myth of functional analysis as a special method in sociology and anthropology”, *American Sociological Review* 24 (6):757–772. https://doi.org/10.2307/2088563
DiMaggio, P. & W.W. Powell (1983) ”The iron cage revisited. Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields”, *American Sociological Review* 48 (2):147–160. https://doi.org/10.2307/2095101
Durkheim, É. (1969[1893]) *The division of labor in society*. New York: The Free Press.
Edwards, J.D. (1998) ”Managerial influences in public administration”, *International Journal of Organization Theory and Behavior* 1 (4):553–583. https://doi.org/10.1108/IJOTB-01-04-1998-B007
Eisenstadt, S. (1998) *Antinomien der Moderne*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
Enteman, W.F. (1993) *Managerialism. The emergence of a new ideology*. Madison: University of Wisconsin Press.
Espeland, W.N. & M. Sauder (2007) ”Rankings and reactivity. How public measures recreate social worlds”, *American Journal of Sociology* 113 (1):1–40. https://doi.org/10.1086/517897
Espeland, W.N. & M. Stevens (2008) ”A sociology of quantification”, *European Journal of Sociology* 49 (3):401–436. https://doi.org/10.1017/S0003975609000150
Feuerstein, A. (2001) ”’Hyper-rationalization’ revisited”, *The Educational Forum* 65 (2):108–118. https://doi.org/10.1080/00131720108984476
Forssell, A. & A. Ivarsson Westerberg (2014) *Administrationssamhället*. Lund: Studentlitteratur.
Freidson, E. (2001) *Professionalism. The third logic*. Chicago: The University of Chicago Press.
Friedland, R. & R.R. Alford (1991) ”Bringing society back in. Symbols, practices, and institutional contradictions”, 232–263 i W.W. Powell & P.J. DiMaggio (red.) *The new institutionalism in organizational analysis*. Chicago: The University of Chicago Press.
Giddens, A. (1996[1990]) *Modernitetens följder*. Lund: Studentlitteratur.
Giddens, A (1999[1991]) *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos.
Graeber, D. (2016[2015]) *Reglernas utopi. Om teknologi, enfald och byråkratins hemliga fröjder*. Göteborg: Daidalos.
Habermas, J. (1981a) *Theorie des kommunikativen Handelns. Band I. Handlungsrationalität und gesellschaftliche Rationalisierung*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
Habermas, J. (1981b) *Theorie des kommunikativen Handelns. Band II. Zur Kritik der funktionalistischen Vernunft*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
Habermas, J. (1988) ”Handlingsrationalitetens aspekter”, 149–174 i *Kommunikativt handlande. Texter om språk, rationalitet och samhälle*. Göteborg: Daidalos.
Hallonsten, O. (2020) *Klämd mellan marknad och stat. Om samhällets värdesfärer och vetenskapens roll*. Stockholm: Timbro förlag.

Hallonsten, O. (2021) ”Weber’s value spheres, functional differentiation, and Zetterberg’s Many-Splendored Society”, *Max Weber Studies* 21 (2):151–170.
Harrington, A. (2000) ”Value-spheres or ’validity-spheres’? Weber, Habermas and modernity”, *Max Weber Studies* 1 (1):84–103.
Hegel, G.F. (2019[1821]) *Grundlinien der Philosophie des Rechts*. Norderstedt: Vero Verlag.
Hjärpe, T. (2020) *Mätning och motstånd. Sifferstyrning i Socialtjänstens vardag*. Doktorsavhandling. Lund: Lunds universitet.
Hood, C. (1991) ”A public management for all seasons?” *Public Administration* 69 (1):3–19. https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.1991.tb00779.x
Jacoby, H. (1973) *The bureaucratization of the world*. Berkeley: University of California Press.
Klikauer, T. (2013) *Managerialism. A critique of an ideology*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
Locke, R. & J.-C. Spender (2011) *Confronting managerialism*. London: Zed Books.
Lounsbury, M. & E. Boxenbaum (2013) (red.) *Institutional logics in action, Part B*. Bingley: Emerald.
Luhmann, N. (1984) *Soziale Systeme. Grundriß einer allgemeinen Theorie*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
Martin, J.L. (2003) ”What is field theory?”, *American Journal of Sociology* 109 (1):1–49. https://doi.org/10.1086/375201
Marx, K. & F. Engels (1903[1848]) *Kommunistiska manifestet*. Stockholm: Socialdemokratiska Arbetarepartiets Förlag.
Meijling, J. (2020) *Marknadisering. En idé och dess former inom sjukvård och järnväg 1970–2000*. Doktorsavhandling. Stockholm: Kungliga Tekniska Högskolan.
Merton, R.K. (1936) ”The unanticipated consequences of purposive social action”, *American Sociological Review* 1 (6):894–904. https://doi.org/10.2307/2084615
Merton, R.K. (1968[1949]) *Social theory and social structure*. New York: The Free Press.
Merton, R.K. (1973[1942]) ”The normative structure of science”, 267–278 i *The sociology of science. Theoretical and empirical investigations*. Chicago: The University of Chicago Press.
Merton, R.K. (1976) *Sociological ambivalence and other essays.* New York: The Free Press.
Meyer, J.W. & B. Rowan (1977) ”Institutionalized organizations. Formal structure as myth and ceremony”, *American Journal of Sociology* 83 (2):340–363. https://doi.org/10.1086/226550
Mills, C.W. (1997[1959]) *Den sociologiska visionen*. Lund: Arkiv förlag.
Mintzberg, H. (1979) *The structuring of organizations. A synthesis of the research*. New York: Prentice-Hall.
Muller, J. (2018) *The tyranny of metrics*. Princeton: Princeton University Press.
Münch, R. (1981) ”Talcott Parsons and the theory of action. I. The structure of the Kantian core”, *American Journal of Sociology* 86 (4):709–739. https://doi.org/10.1086/227314

München, R. (1982) ”Talcott Parsons and the theory of action. II. The continuity of the development”, *American Journal of Sociology* 87 (4):771–826. https://doi.org/10.1086/227522

München, R. (1988[1982]) *Theorie des Handelns. Zur Rekonstruktion der Beiträge von Talcott Parsons, Emile Durkheim und Max Weber*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Oakes, G. (2003) ”Max Weber on value rationality and value spheres”, *Journal of Classical Sociology* 3 (1):27–45. https://doi.org/10.1177/1468795X03003001693

Oppenheimer, M. (1973) ”The proletarization of the professional”, *The Sociological Review* 20 (1 suppl.):213–227. https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1972.tb03218.x

Parker, M. (2002) *Against management*. Cambridge: Polity Press.

Paulsen, R. (2020) *Tänk om. En studie i oro*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.

Pinker, S. (2018) *Upplysning nu! Ett manifest för förnuft, vetenskap, och humanism*. Stockholm: Fri tanke.

Polanyi, K. (2012[1944]) *Den stora omdaningen. Marknadsekonomins uppgång och fall*. Lund: Arkiv.

Power, M. (1997) *The audit society. Rituals of verification*. Oxford: Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198296034.001.0001

Ravetz, J.R. (1971) *Scientific knowledge and its social problems*. Oxford: Oxford University Press.

Ricardo, D. (2004[1817]) *On the principles of political economy and taxation*. New York: Dover.

Ridley, M. (2010) *The rational optimist. How prosperity evolves*. London: Harper.

Scaff, L.A. (1989) *Fleeing the iron cage. Culture, politics, and modernity in the thought of Max Weber*. Berkeley: University of California Press.

Schluchter, W. (1992[1979]) *The rise of western rationalism. Max Weber's developmental history*. Berkeley: University of California Press.

Schroeder, R. (1992) *Max Weber and the sociology of culture*. London: Sage.

Scott, W.R. (2008) ”Lords of the dance. Professionals as institutional agents”, *Organization Studies* 29 (2):219–238. https://doi.org/10.1177/0170840607088151

Sennett, R. (1999[1998]) *När karaktären krackelerar. Människan i den nya ekonomin*. Stockholm: Atlas.

Sennett, R. (2008) *The craftsman*. London: Penguin.

Simmel, G. (2015[1890]) *Über sociale Differenzierung*. Berlin: Holzinger.

Smith, A. (2012[1776]) *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*. London: Wordsworth.

Spencer, H. (2015[1862]) *First principles*. London: Forgotten Books.

Stichweh, R. (2011) ”Systems theory”, 2579–2582 i B. Badie, D. Berg-Schlosser & L. Morlino (red.) *International Encyclopedia of Political Science*, vol. 8. London: Sage.

Stiglitz, J.E. (2003[2002]) *Globaliseringen och dess kritiker*. Stockholm: Leopard.

Swedberg, R. & O. Agevall (2016[2005]) *The Max Weber dictionary. Key words and central concepts*. Stanford: Stanford University Press.

Terpe, S. (2020) ”Working with Max Weber's 'spheres of life'. An actor-

centred approach", *Journal of Classical Sociology* 20 (1):22–42. https://doi.org/10.1177/1468795X18789328
Thornton, P., W. Ocasio & M. Lounsbury (2012) *The institutional logics perspective. A new approach to culture, structure and process*. Oxford: Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199601936.001.0001
Wagner, P. (1994) *A sociology of modernity. Liberty and discipline*. London: Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203418574
Walzer, M. (1993[1983]) *Pluralism och jämlikhet. En teori om rättvis fördelning*. Göteborg: Daidalos.
Weber, M. (1920) *Gesammelte Aufsätze zur Religionssoziologie I*. Tübingen: Mohr.
Weber, M. (1977[1919]) *Vetenskap och politik*. Lund: Bokförlaget Korpen.
Weber, M. (1978[1905]) *Den protestantiska etiken och kapitalismens anda*. Lund: Argos.
Weber, M. (1983[1922]) *Ekonomi och samhälle. Förståelsesociologins grunder. 1*. Lund: Argos.
Weber, M. (1996[1920]) *Religionen, rationaliteten och världen*. Lund: Argos.
Wise, A.E. (1977) "Why educational policies often fail. The hyperrationalization hypothesis", *Journal of Curriculum Studies* 9 (1):43–57. https://doi.org/10.1080/0022027770090105
Wooldridge, A. (2011) *Masters of management. How the business gurus and their ideas have changed the world – for better and for worse*. New York: Harper Business.
Zetterberg, H. (2002[1962]) *Social theory and social practice*. Brunswick: Transaction Publishers.

Författarpresentation

Olof Hallonsten är fil. dr i forskningspolitik och docent i sociologi. Han är verksam vid Ekonomihögskolan vid Lunds universitet och har tidigare arbetat vid universiteten i Bamberg och Wuppertal i Tyskland. Hans forskning rör främst historiska utvecklingslinjer i styrning och ledning av professionella verksamheter samt vetenskapens roll i samhället.

Kontaktuppgifter

Olof Hallonsten
Företagsekonomiska institutionen, Lunds universitet
Box 7080, 220 07 Lund
olof.hallonsten@fek.lu.se